

סוכות

סדר הקידוש והברכות לסוכה,
סדר האושפיזין ומקראות ושירים

~ הדלקת נרות לערב החג ~

ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של (בשבת מוסיפים: שבת ושל) יום טוב:

ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה:

~ קידוש לערב חג הסוכות ~

כשחל ערב סוכות בערב שבת מתחילים את הקידוש בפסוקי "ויכלו" (בראשית ב')

ויהי ערב ויהי בקר יום הששי: ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה: וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

כשחל ערב החג בשאר ימות השבוע מתחילים כאן:

ברכת הגפן

ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

ברכת החג

ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו. ותתן לנו יי' אלהינו באהבה (בשבת מוסיפים: שבתות למנוחה ו) מועדים לשמחה. חגים וזמנים לששון. את יום (בשבת מוסיפים: השבת הזה ואת יום) חג הסוכות הזה זמן שמחתנו, (בשבת מוסיפים: באהבה) מקרא קדש זכר ליציאת מצרים. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים. (בשבת מוסיפים: ושבת) ומועדי קדשך (בשבת מוסיפים: באהבה וברצון) בשמחה ובששון הנחלתנו: ברוך אתה יי'. מקדש (בשבת מוסיפים: השבת ו) ישראל והזמנים.

ברכת הסוכה

את ברכת הסוכה נוהגים לומר בכל אחד מימי החג, בעת מתיישבים לסעודה בסוכה. מי שאינו אוכל את סעודת החג בסוכה ומקדש בבית, מדלג על הברכה.

הריני מוכן ומזומן / הריני מוכנה ומזומנת / הריני מוכנים ומזומנים
לקיים מצוות סכה כאשר צונו / צונו הבורא יתברך: "בסוכות תשבּו שבעת ימים כל האזרח בִּישְׂרָאֵל ישְׁבוּ בסוכות. למען ידעו דרתיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים":
ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם. אשר קדשנו במצותיו. וצונו לישב בסכה

ברכת הזמן

ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה:

~ סדר האושפיזין ~

לאחר הקידוש ולפני הברכה על הפת (ברכת המוציא) מזמינים את האושפיזין - אבות ואמהות האומה - להתארח בסוכה, כביטוי לחשיבותה היתרה של מצוות הכנסת אורחים, בכל ימות השנה בכלל, ובחג הסוכות בפרט. בערב החג משלבים את סדר האושפיזין בקידוש. בימות חול המועד מקדימים לסדר האושפיזין רק את ברכת הסוכה. לאחר הזמנת האושפיזין מברכים את ברכות הסעודה (ברכת הפת, ברכת פרי האדמה, ברכת פרי העץ או ברכת "שהכל נהיה בדברו")

לך נהגו ישראל, שכשנכנסים לסוכה וקודם שיושבים לשלחן, מזמינים את האושפיזין דרך כבוד, ואומרים: 'עולו אושפיזין', 'אזמן לסעודתי אושפיזין עלאין (אורחים נעלים). בבקשה ממך - וקורא בשם אורחי היום, ומונה את שמות כל שאר ששה האושפיזין הבאים עם אורח היום. ומכינים כסא נאה בסוכה ופורסים עליו מפה יפה ומניחים עליו ספרים ואומרים: 'זה כסא של אושפיזין'. וכן מדליקים נר לכבוד האושפיזין. כיון שסוכת החג היא אכסניה לאושפיזי מעלה לכן ראוי ליושב בסוכה שיזמין לסעודתו גם אושפיזי מטה, בשר ודם, אורחים עניים שיבואו ליטב עמו על שלחנו בסוכה, ליתן קורת רוח לאושפיזי מעלה ששמחים עם אושפיזי מטה.

אליהו כי טוב, ספר התודעה, פרק שביעי

"וְשִׂמְחֶתָּ לְפָנַי יי' אֱלֹהֶיךָ אֲתָה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהַאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יי' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם". (דברים טז יא) אמר הקדוש ברוך הוא: ארבעה בני בתים יש לך: בן, בתך, עבדך ואמתך. וכנגדם גם לי ארבעה בני בתים: הלוי והגר, היתום והאלמנה. אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך ואם לאו - תבוטל השמחה!
על פי מדרש תנחומא, פרשת ראה יח

תיבו תיבו אושפיזין עלאין, תיבו תיבו אושפיזין קדישין.

יהי רצון מלפניך יי' אלהי ואלהי אבותי ואמותי שתשרה שכינתך בינינו ותפרוס עלינו ספת שלומך. יהי רצון שבזכות מצות ספה ומצות הכנסת אורחים שאנחנו מקיימים תהיינה אֲזִנֶיךָ קְשׁוּבוֹת לְרַעְבִּים וְלִצְמֵאִים. תן להם לחמם ומימם ותן לנו זכות לשבת ולחסות בצל כנפך. ותזכנו לישב ימים רבים על האדמה הזאת, בארץ אשר הנחלת לאבותינו ואמותינו, "ארץ זבת חלב ודבש ארץ נחלי מים, עינת ותהמות יצאים בבקעה ובהר: ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש" (דברים ח, ז ח).

אזמין לסעודתי אושפיזין עלאין / אזמין לסעודתי אורחים יקרים:

יום ראשון (יום טוב של סוכות): **אברהם ושרה**
יום שני של סוכות: **יצחק ורבקה**.
יום שלישי של סוכות: **יעקב ולאה**
יום רביעי של סוכות: **יוסף ורחל**
יום חמישי של סוכות: **משה ומרים**.
יום שישי של סוכות: **אהרן, שפרה ופועה**.
יום שביעי של סוכות (הושענא רבה): **דוד ורות**.

לאחר הזמנת האושפיזין של היום זמינים יחד עמם את יתר האושפיזין (ומשמיטים מן הרשימה את האורחים שכבר צויינו כאורחים המיוחדים של היום)

ואתם אברהם ושרה. יצחק ורבקה. יעקב ולאה. יוסף ורחל. משה ומרים. אהרן, שפרה ופועה. דוד ורות. תיבו תיבו אושפיזין עלאין. תיבו תיבו אושפיזין קדישין.

ברכת הפת

עֵינֵי כָל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדְךָ. וְנִמְשָׁבֵעַ לְכָל חַי רָצוֹן: (תהילים קמ"ה טו-טז)
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא לָחֶם מִן הָאָרֶץ:
טובלים הפת בדבש.

~ קידוש לצהרי יום טוב של חג הסוכות ~

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מְקֻרָאֵי קִדְּשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ברכת הגפן

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרֵי הַגָּפֶן:
מברכים את ברכת הסוכה ואת ברכת הפת (ראו בסדר הקידוש לליל החג)

תפילה ליציאה מן הסוכה

כשיוצאים מן הסוכה בפעם האחרונה אומרים:
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ, שְׁכַנְּשֵׁם
שְׁיִשְׁבְּנוּ בְּסֻכָּה זוּ כֵּן נִזְכֶּה לְשִׁנָּה הַבֹּאֵה לְיֵשֵׁב בְּסֻכַּת הַשְּׁלֹמֹם
שְׁתַּפְּרֹשׁ עֲלֵינוּ וְעַל כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וְעַל יְרוּשָׁלָּיִם.

ברכת הסוכה בימי חול המועד

בכל אחד מימי החג כשיושבים בסוכה לצורך סעודה מברכים את ברכת הסוכה (ראו בסדר הקידוש) ומזמינים את האושפזין של אותו היום.

~ סוכות - זמן שמחתנו ~

בלשון התפילה מכונה חג הסוכות - זמן שמחתנו, וזאת מכיוון שבשלושה מקומות ציוותה התורה על השמחה בחג הסוכות, בשעה שלגבי חג הפסח לא נזכרת חובת השמחה כלל וביחס לחג השבועות - פעם אחת בלבד. השמחה היתרה של חג הסוכות קשורה להיותו חג האסיף, המסמל את תום השנה החקלאית. בנוסף משקפת שמחת החג את העובדה כי בימי הבית הראשון והבית השני היה חג הסוכות החג המרכזי של לוח השנה העברי.

תפילה על השמחה

זכני להשיג באמת דרכי השמחה האמיתית באופן שאזכה לחטוף היגון והאנחה אל תוך השמחה להפוך כל מיני עצבות ויגון ואנחה לשמחה. ותרגילני לשמח את נפשי בכל עת על ידי ניגון שמחה ...
כי השמחה היא עיקר חיות האדם ואתחזק בשמחה גדולה בכל עת בכל מיני דרכים ונתיבות ועצות ותחבולות שאפשר לשמח את הלב על ידם הן על ידי הנקודות הטובות שאני מוצא בעצמי, הן על ידי מלי דשטותא לשנות את טעמי ולעשות עצמי כשוטה, ולהרגיל עצמי במלי דבדיחותא כדי לבוא בשמחה. רבי נחמן מברסלב

אף על פי שכל המועדות מצווה לשמוח בהן, בחג הסוכות הייתה שם במקדש שמחה יתרה, שנאמר "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם, שבעת ימים" (ויקרא כג מ). והיאך הייתה שמחה זו? החליל מכה ומנגנים בכינור ובנבלים ובמצלתיים, וכל אחד ואחד, בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו; ומי שיודע בפה, בפה. ורוקדים ומספקים ומטפחים ומפזזים ומכרכרים כל אחד ואחד כמו שיודע, ואומרים דברי שיר ותשבחות. מצווה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושים אותה עמי הארץ וכל מי שירצה - אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מרקדים ומספקים ומנגנים ומשמחים במקדש בימי חג הסוכות.

רמב"ם, משנה תורה, הלכות לולב פרק ח

ארבעת המינים כסמל של שמחה וכסמל של הבקשה לשנה גשומה:

ונראה לי בארבעת המינים שבלולב, שהם שמחה בצאתם מן המדבר אשר היה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון, ומים אין לשתות, אל מקום אילנות נותני פרי והנהרות, ולקח לזיכרון זה את הנָּאָה שבפירות האדמה (תמר) והטוב שברחות (האתרוג) והיפה שבעלים (הדס) והטוב שבעשבים (ערבה).

רמב"ם, מורה נבוכים ח"ג ג

~ שירים לחג ~

בסימן שמחת החג, מצוות הסוכה, הכנסת אורחים, הבקשה לגשם והעליה לרגל

שלומית בונה סוכת שלום

מילים ולחן: נעמי שמר

שלומית בונה סוכה
מוארת וירוקה
על כן היא עסוקה היום
ואין זו סתם סוכה
מוארת וירוקה -
שלומית בונה סוכת שלום

היא לא תשכח לשים
לולב והדסים
ענף של ערבה ירוק
רימון בתוך עליו
וכל פירות הסתיו
עם ריח בוטנים רחוק

וכששלומית תאמר
הביטו, זה נגמר!
יקרה דבר נפלא פתאום:
יבואו השכנים
כולם בהמונים -
ולכולם יהיה מקום

ואז מתוך הסכך
יציץ לו וזרח
כוכב בהיר כיהלום:
שלום סוכת פלאים -
מה טוב ומה נעים -
שלומית בנתה סוכת
שלום!

שישו ושמחו בשמחת חג

מילים: בנימין כספי

לחן: נחום נרדי

שישו ושימחו בשמחת החג
מחאו כפיים.
נגנו ושירו בקול חזק
ובמצילתיים.
יד אל יד, כולנו כאחד
פה בסך נעבורה
שבח לאל כי לישראל,
היתה שמחה ואורה.

האורח

מילים ולחן: נעמי שמר

אם בשער יש אורח
שנחת מעבר ים
מה נציע לאורח
בבואו משם?

טנא ירוק, פרח לבן
יין אדום, פת במלח
זה מה שיש
שב איתנו כאן.

שב איתנו, זה הבית
תריס פתוח למדבר
שב איתנו כבן בית
לא כהלך זר.

טנא ירוק...

והלכ הזה הפתי
שאף פעם לא יחכים
שוב נדלק ושוב הריע
אל המרחקים.

טנא ירוק...

האורחים הולכים הביתה
תריס פתוח שוב נסגר
השולחן נעור וריק
זה מה שנשאר.

טנא ירוק...

אסיף

מילים: איתמר פרת

לחן: נעמי שמר

אסוף את המעשים
את המילים והאותות
כמו יבול ברכה כבד משאת.

אסוף את הפריחה
אשר גמלה לזיכרונות
של קיץ שחלף בטרם עת.

אסוף את כל מראות פניה היפים
כמו את הפרי ואת הבר.
האדמה היא אפורה מתחת לשלפים
ואין לה עוד לתת לך דבר.

ואין יותר גבעול חולם על שיבולתו
ואין יותר נדרי ואסרי
רק הבטחת הרוח כי הגשם בעיתו
עוד יחונן את עפרה בתום תשרי.

בסוכה שלנו

מילים: לאה נאור
לחן: משה וילנסקי

בסוכה שלנו אורה וצהלה
האורחים באים, והשמחה גדולה
לה לה לה...

אמא וגם אבא, ואחות ואח
הדוד שלי, אשר חיכיתי לו כל כך
ילדה יפה וסרט בשימלה דקה,
הרוח התגנב איתה אל הסוכה.

בסוכה שלנו...

ירח עגלגל צופה בין העלים
שולח קרן אור אל הסוכה שלי
וסבא וגם סבתא בחיוך רחב
עם שק של תפוחים ישר מן
המושב.

בסוכה שלנו...

ציפור קטנה יפת נוצה ויפת מקור
שני פרפרים, שכנפיהם זהב טהור
קרני השמש בלי רשות, ברוב
חוצפה
עושות לי מטבעות של אורה
וצהלה.

בסוכה שלנו...

ובין עלי הסכך רומזים הכוכבים
גם הם בין האורחים שלי החשובים
מה טוב לי ונחמד לי, ושמח לי
החג כולו אורח בסוכה שלי.

בסוכה שלנו...

באביב את

תשובי חזרה

מילים ולחן: שארל אזנבור

תרגום: אבי קורן

על ראשינו שוב נושרות טיפות של
גשם
רוח סתיו עלי זהב בכל פיזרה
שוב נמתין לשמש, נצפה ונחכה ש...
באביב היא תשוב בחזרה

ערוכים החצבים על אם הדרך
בשדה גם סיתונית התעוררה
כל הנרקיסים אספו עלים, קיפלו
כותרת
אך באביב הם ישובו חזרה

כבר טוב לו נחילאלי בגנו
בשדותינו עפרוני אומר שירה
כל יוני הבר התעופפו מחלוננו
אך באביב הם ישובו חזרה

וגם את שנעלמת בבוא הגשם
שפרחת פתאום כרוח סערה
לא נזיל דמעות ולא נקרא לך שוב
מפני ש...
באביב את תשובי חזרה

נחכה לך בחדרנו כל החורף
נחכה לך ובשמך תמיד נקרא
לא נצא אחרייך לחפש כי אין כל
צורך
הן באביב את תשובי חזרה

על ראשינו שוב נושרות טיפות של
גשם
רוח סתיו עלי זהב בכל פיזרה
אנו עוד נמתין לך, נחכה ונצפה ש...
באביב את תשובי חזרה.

בסוכה שלנו...

לך ירושלים

מילים: עמוס אטינגר

לחן: אלי רובינשטיין

לך ירושלים, בין חומות העיר
לך ירושלים, אור חדש יאיר.
בליבנו, בליבנו רק שיר אחד קיים
לך ירושלים, בין ירדן וים.

לך ירושלים, נוף קדומים והוד
לך ירושלים, לך רזים וסוד.

בליבנו, בליבנו...

לך ירושלים, שיר נישא תמיד
לך ירושלים, עיר מגדל דוד.

בליבנו, בליבנו...